

zerne werd de Van Helsdingenkazerne gedoopt, naar de Nederlandse luchtmachtpiloot kapitein J.P. van Helsdingen, die in 1942 in Indië in de strijd tegen de Japanners was gevallen.

In 1960 werd ook de meteorologische dienst van de luchtmacht naar Hilversum verplaatst. Deze kwam op het Van Helsdingencomplex, terwijl de verkeersleiding en de verbindingdienst naar de bunker op het Wisseloordterrein verplaatst werd. Daarna zijn de activiteiten van de luchtmacht in Hilversum, mede door allerlei technische ontwikkelingen, langzamerhand afgebouwd. In 1964 werd de luchtverkeersleiding verplaatst naar Nieuw Milligen op de Veluwe, waar al eerder het radarcentrum van de luchtmacht gebouwd was. Bij de verbindingdienst

werd steeds meer gebruik gemaakt van computers, waardoor de Wisseloordbunker ongeschikt werd. Op het terrein van de Zwaluwenberg aan de Utrechtseweg werd in 1972 een nieuwe bunker gebouwd die door de verbindingdienst werd betrokken. En mede door interne reorganisatie werd de meteorologische dienst in 1992 verplaatst naar Woensdrecht, waardoor de verbindingdienst op de Zwaluwenberg het laatst overgebleven luchtmachtonderdeel op Hilversums grondgebied is geworden.

Voor wie meer wil weten van het wel en wee van de luchtmacht in Hilversum: de heer De Jongh heeft hier een boek over geschreven, waarvoor ik u verwijs naar de boekbespreking hieronder.

EJP

BOEKBESPREKING

DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT IN HILVERSUM

Dit boek beschrijft weliswaar de geschiedenis van enkele onderdelen van de krijgsmacht, maar erg krijgshaftige avonturen hoeft men uiteraard niet te verwachten. De geschiedenis van 40 jaren luchtmacht in Hilversum lijkt sterk op de historie van een jubilerend industrieel bedrijf. Dat is ook niet zo verwonderlijk want de in Hilversum gelegde luchtmachtonderdelen deden ongeveer hetzelfde soort werk als vergelijkbare burgerorganisaties, namelijk verbindingen onderhouden en weerberichten maken.

Het boek richt zich vooral op Wisseloord op het voormalige Rudelsheimcomplex, later herdoopt in Van Helsdingenkazerne. De Koninklijke Luchtmacht 'landde' daar in juni 1953, heeft er 40 jaren historie geschreven en het kazernecomplex eind vorig jaar ontruimd. Het boek van De Jongh is dus niet alleen een jubileumboek, maar ook een afsluiting van een periode en een afscheid.

Allereerst dient vastgesteld, dat het goed is om de geschiedenis van deze 40 jaren vast te leggen. Ook vanuit een Hilversums historisch perspectief is het van belang te weten wat zich daar heeft afgespeeld. En de gebeurtenissen zijn met overtuigende deskundigheid en met

zorg voor details en volledigheid geregistreerd. Het boek is zeer overzichtelijk ingedeeld, rijk geïllustreerd en in algemene zin 'royaal' uitgegeven. Erg aardig zijn de cursiefjes die op bijna elke bladzijde wat anecdotische bijzonderheden geven en de soms wat monotone opsomming van feiten fleur en reliëf verlenen.

De Jongh opent met een kort overzicht van de historie van de drie Hilversumse locaties waar het hier om gaat: Rudelsheim, Wisseloord en de Zwaluwenberg. De auteur besteedt vooral aandacht aan de gebeurtenissen tijdens de oorlog. De levensloop van de kapitein vlieger-waarnemer J.P. van Helsdingen, naar wie het Rudelsheimcomplex werd vernoemd completeert het eerste deel van het boek. Het tweede deel beschrijft de taak en werkwijze van de in Hilversum gelegde onderdelen. Het chronologisch opgetekende wel en wee van deze onderdelen gedurende 40 jaren in Hilversum beslaat het derde en laatste deel.

Wat in het laatste deel opvalt zijn de voortdurende problemen rond de huisvesting van de ongeveer 200 militairen en het regelmatig oplopend dispuut met het Hilversumse gemeentebestuur over het al dan niet uitbreiden van het complex. De locatie van de kazerne was in feite natuurlijk ook niet zo gelukkig. De bosrijke villawijk was een uitstekende schuilplaats

geweest voor de Duitse generaals in de oorlog. Na de oorlog werden de kazerne en zijn bewoners in het fraaie en dure Trompenbergwellicht meer als een last gezien en als een vervelende nasleep van de bezettingstijd. De lezer kan zich niet aan de indruk onttrekken dat de Koninklijke Luchtmacht en Hilversum een soort haat/liefde verhouding onderhielden.

Op de ledenavond van 25 november 1992 heeft de auteur boeiend over de Hilversumse jaren van de luchtmacht verteld. Voor een verslag daarvan verwijzen wij naar 'Terugblik'. Het boek is bij Rozenbeek in de nabestelling en kost f 39,90.

AvdS

Th.J. de Jongh, *De Koninklijke Luchtmacht in Hilversum en wat eraan vooraf ging*. Uitgave van het Bureau Drukkwerkvoorziening KLu, 1992. ISBN 90-800966-2-8.

HONDERD JAAR R.K. SINT VITUSKERK TE HILVERSUM 1892-1992

Het was in 1992 100 jaar geleden dat de Sint-Vituskerk door de toenmalige aartsbisschop van Utrecht mgr. P.M. Snickers werd geconsacreerd en in gebruik genomen. Naar aanleiding van dit eeuwfeest verscheen vorig jaar het boek *Honderd jaar R.K. Sint-Vituskerk te Hilversum 1892-1992*.

Het boek is rijk geïllustreerd en mooi uitgevoerd. De hoofdstukken zijn vaak afgeronde onderwerpen, zodat ze afzonderlijk van elkaar te lezen zijn. Het werk heeft daardoor een thematisch karakter.

Het boek opent met 'een stukje geschiedenis'. Dit inleidende hoofdstuk is niet het beste hoofdstuk. Afgezien van de typefout (de Utrechtse bisschop Frederik van Blankenheim maakte in 1416 van Hilversum een zelfstandige parochie en niet in 1516) kan dit hoofdstuk niet goed gelezen worden zonder enige kennis van de kerkelijke geschiedenis.

Na de Reformatie was het niet meer mogelijk in het openbaar demiste vieren. De protestanten namen het kerkgebouw op de Kerkbrink over en de katholieken moesten zich behelpen met schuilkerken en rondreizende geestelijken, die constant op hun hoede moesten zijn voor ontdekking of verraad. Waarom Tijmen de Sayer – de allereerste pastoor – dan ongestoord in de 17e eeuw zijn beroep kon uitoefenen wordt niet verklaard.

Ook de paragraaf over de Oud-bisschoppelijke Cleresy blinkt niet uit door helderheid. In het stuk wordt de suggestie gewekt dat de leden van de oud-bisschoppelijke Cleresy geen deel uitmaakten van de kerk van Rome, want de 'katholieken' waren niet tevreden met de benoeming door het Utrechtse vicariaat (Kapittel) van een nieuwe priester (van de Cleresy) na de dood van pastoor Smidts en zij 'maakten zich los uit de kudde die door een herder van de Cleresy werd geleid'. De 'katholieken' bleven trouw aan Rome en organiseerden de kerkgang naar plaatsen in de omgeving. Met andere woorden; de leden van de Cleresy maakten niet langer deel uit van de RK-kerk. Sinds wanneer maakten zij geen deel meer uit van de moederkerk? En waarom konden zij dan wel het kerkgebouw behouden en moesten de Rooms-Katholieken op zoek naar een nieuw bedehuis? Op deze vragen wordt niet direct een antwoord gegeven. In het hoofdstuk over het orgel, 26 pagina's verder, wordt summier meegedeeld dat de scheuring tussen de Oud- en Rooms katholieken plaats vond in 1702. Na verscheidene verzoekschriften werd in 1704 toestemming gegeven een schuilkerk te bouwen.

Gedetailleerder zijn de hoofdstukken die het kerkgebouw zelf betreffen. In 1887 bleek de kerk veel te klein en werd besloten een nieuwe kerk te bouwen. Daartoe werd de architect Cuypers in de arm genomen. In neo-gotische stijl verrees de nieuwe Sint-Vitus kerk. Er was echter niet genoeg geld voor de toren.

Enige invloedrijke parochianen waaronder Jacob Peet en Johannes Geradts besloten tot de oprichting van de R.K. Penningvereniging met het doel alsnog de benodigde gelden binnen te krijgen. Dit lukte en de 98 meter hoge toren kon worden gebouwd. Peet en Geradts hebben door hun vooraanstaande rol in de bouw van de kerk elk een paragraaf gekregen.

Cuypers, de architect van de Vitus, kon bij de bouw van de kerk beschikken over de medewerking van de architect Karel de Bazel. De Bazel vervulde de functie van opzichter. Na het hoofdstuk 'Voltooiing van kerk en toren' volgen een aantal hoofdstukken, die het interieur van de kerk beschrijven. Er wordt op een nauwgezette wijze aandacht geschonken aan de symboliek van het kerkgebouw, de verschillende altaren,

de kapellen, het orgel, de schilderijen, de beelden en de ramen. In het hoofdstuk over de schilderijen staat de Hilversumse kunstenaar Antonius Brouwer centraal. De kunstenaar werd voor zijn werk door paus Leo XIII onderscheiden met het erekruis "Pro Ecclesia et Pontifice".

Ook aan de Sint-Vituskerk knaagt de tand des tijds. Dit ondervond de huidige pastoor mgr. Van Veen. Achterstallig onderhoud maakte restauratie werkzaamheden nodig. Een gedeelte van de gelden moest door de parochie zelf worden opgebracht en dit betekende zorgen voor de penningmeester van de kerk.

Het boek wordt afgesloten met een opsomming van de pastoors sinds 1784, een lijst van weldoeners, een aardig hoofdstuk over de heilige Vitus, de patroon van de kerk en een lijst met geraadpleegde bronnen.

Al met al een aardig boek voor diegenen die de kerk een warm hart toedragen. In tegenstelling tot de meeste hoofdstukken waarin rijkelijk met details gestrooid wordt, komt het historische hoofdstuk – het is reeds gememoreerd – er helaas wat bekaaid vanaf. Daardoor blijft de geschiedenis van het katholicisme voor een niet ingewijde wat fragmentarisch en dat is jammer, want de geschiedenis van zo'n belangrijk gebouw is ook voor een niet-katholieke Hilversummer van belang. Tenslotte is de Vitus voor alle Hilversummers een wezenlijk onderdeel van de Hilversumse skyline.

JWD

Honderd jaar R.K. Sint Vituskerk te Hilversum, onder redactie van L. B. van der Stam. Eigen uitgave van de St. Vitusparochie. Formaat A4, gebrocheerd, 64 pagina's met 46 afbeeldingen. Prijs: f 17,50. Verkrijgbaar bij de gespecialiseerde boekhandel.

DUIZEND JAAR HET GOOI EN ZIJN BEWONERS

Het is ongebruikelijk een geschrift te recenseren dat nog niet helemaal kant en klaar is, maar met de eerste vier afleveringen van *Ach lieve tijd. Duizend jaar het Gooi en de Gooiers* als pars pro toto in handen kunnen we nu al heel goed zeggen: dit is een boeiend project met vaak goed geschreven teksten en mooie illustraties.

De opzet is: stads- en streekgeschiedenissen

met al hun aspecten in woord en beeld te vangen en in een reeks maandelijks afleveringen op de boekenmarkt te brengen. Het is een denkbeeld van Waanders Drukkers in Zwolle. De opzet is een succes gebleken. Meer dan twintig steden en Drenthe en Flevoland kwamen al aan de orde, en tegelijk met Twente en de Zaanstreek verschijnt nu de serie over Het Gooi.

De Gooi-redactie bestaat uit Mw. C.A. Abrahamse, drs. K.O.H. van Daalen, D. Dekema, prof. dr. P.H.D. Leupen, ing. E.E. van Mensch en drs. E.J.J. de Paepe. Uitgever en redactie werken samen met het Streekarchief voor Het Gooi en de Vechtstreek, het Stadsarchief van Naarden en het Goois Museum. Er staan ons, als ik het goed uitreken, dertien afleveringen te wachten, telkens over één bepaald onderwerp, en die afleveringen bergen we op in een linnen verzamelband.

Nu ik deze beschouwing tik zijn er vier afleveringen verschenen: 1. de rijke historie, 2. verkeer en vervoer, 3. oorlogen en rampen en 4. kunst. Ze zijn geschreven door drs. J.D. van den Berg, drs. E.J.J. de Paepe, Memoriael, buro voor bedrijfshistorie in Bussum en Chris Will.

De redactie en de auteurs moeten natuurlijk schipperen. Aan de ene kant mag zo'n reeks niet saai-wetenschappelijk zijn, aan de andere kant niet al te populariserend. Wel ben ik van mening dat wat tenslotte gedrukt wordt, wetenschappelijke acribie dient te hebben en een enkele maal ben ik in die zorgvuldigheid teleurgesteld. Het Hilversumse buitenhuis in de roman *Een Liefde* van Lodewijk van Deyssel heet niet La Bagatelle, maar Bagatelle. Onder een Naardense foto staat: 'Interieur van de Grote Kerk tijdens de Mattheus Passion', maar men ziet een pianotrio (viool, violoncel en vleugel) en dat is wat mager voor Bachs meesterwerk. Een andere foto zou de redactie tonen van *De Gids*, opgericht in 1885, maar in dat jaar werd *De Nieuwe Gids* opgericht. *De Gids* begon in 1836. En zou die foto met twaalf mannen en vrouwen werkelijk die van een redactie zijn?

Maar ik raad aan *Ach lieve tijd, duizend jaar Het Gooi en de Gooiers* te kopen. U zult er geen spijt van hebben, vooral de typografische vormgeving is een lust voor het oog. De bedachte formule is goed. De prijs per aflevering is: f 6.95.

J.J. van Herpen